

Handläggningen av ett tvångsmedelsärende vid Göteborgs åklagarkammare

Sammanfattning

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har granskat handläggningen av ett tvångsmedelsärende vid Göteborgs åklagarkammare. Nämnden är i flera avseenden kritisk till handläggningen.

I ärendet har en åklagare vid fyra tillfällen ansökt om hemlig övervakning. Nämnden konstaterar att ett av brotten som åklagaren åberopat till stöd för ansökningarna inte kan ligga till grund för hemlig övervakning. Brottet borde därför inte ha angetts i ansökningarna. Av en av ansökningarna framgår det vidare inte tydligt på vilken rättslig grund som ansökan har vilat. Efter svar från åklagaren står det klart att åklagaren har tillämpat lagstiftningen på ett felaktigt sätt och att ansökan därför har saknat stöd i lag.

Under granskningen har det framkommit att förundersökningen överlämnats till en annan åklagarkammare. Åklagare vid Göteborgs åklagarkammare har utan hinder av det fattat beslut gällande underrättelser till enskilda och förstöring av material. Trots frågor har det inte gått att klarlägga varför tvångsmedelsärendet fortsatt att handläggas vid Göteborgs åklagarkammare eller hur ansvarsfördelningen mellan kamrarna sett ut. Nämnden kan dock konstatera att kammarens underrättelsehantering varit bristfällig och att materialet från användning av hemliga tvångsmedel har förstörts för sent.

I tillsynsärendet har nämndens frågor besvarats kortfattat och svaren har i flera fall präglats av nonchalans. Nämnden betonar därför avslutningsvis att de myndigheter som nämnden har tillsyn över är skyldiga att lämna begärda uppgifter även om det kräver efterforskning från myndigheternas sida. Nämnden, som är mycket kritisk till hur åklagarkammaren hanterat tillsynsärendet, anser att det finns anledning att fästa riksåklagarens uppmärksamhet på kammarens hantering.

Innehåll

Sammanfattning	1
1. Bakgrund.....	3
2. Rättsliga utgångspunkter	3
2.1. Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation	3
2.2. Underrättelse till enskild.....	4
2.3. Uppgift om användning av hemliga tvångsmedel när åtal väcks	5
2.4. Dokumentation	6
2.5. Förstöring av material.....	6
3. Nämndens iakttagelser och bedömningar	6
3.1. Bristfälliga ansökningar om hemlig övervakning	6
3.1.1 Angivande av brott som inte kan ligga till grund för tvångsmedelsanvändningen	6
3.1.2 Otydlig ansökan som saknat laglig grund	7
3.2. Oklarheter i samband med överlämnande av förundersökning	8
3.3. Bristfällig hantering av underrättelser till enskilda.....	9
3.3.1 Oklarhet gällande information om hemliga tvångsmedel.....	10
3.3.2 Underlåten underrättelse om hemliga tvångsmedel trots att åtal väckts .	11
3.4. Sen förstöring av material.....	12
3.5. Avslutande synpunkter	13
4. Beslut.....	14

1. Bakgrund

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (nämnden) granskar fortlöpande de underrättelser som kommer in till nämnden om beslut att underlåta att underrätta enskilda om användningen av hemliga tvångsmedel.¹

Nämnden har granskat ett tvångsmedelsärende som har handlagts av åklagare vid Göteborgs åklagarkammare där beslut fattats om att underlåta att underrätta en enskild om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (hemlig övervakning). Granskningen har syftat till att kontrollera om ärendet handlagts i enlighet med lag eller annan författning.

Nämnden har tagit del av handlingarna i tvångsmedelsärendet och med anledning av vissa iakttagelser ställt frågor till involverade åklagare och kammarens ledning. Två olika åklagare vid Göteborgs åklagarkammare har handlagt tvångsmedelsärendet och båda åklagarna har därför besvarat frågor från nämnden.

Nämnden har därutöver kontaktat en åklagare vid den åklagarkammare som övertog den aktuella förundersökningen från Göteborgs åklagarkammare samt begärt in förundersökningsprotokollet i aktuell förundersökning från den tingsrätt där åtal väcktes.

Vid handläggningen av det ärende som granskningen avser var rättegångsbalken (RB) i dess lydelse före den 1 oktober 2023 tillämplig. Nämndens redogörelse av rättsliga utgångspunkter gäller därför regleringen i den lydelsen.

2. Rättsliga utgångspunkter

2.1. Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Bestämmelser om hemliga tvångsmedel, bl.a. hemlig övervakning, finns i 27 kap. RB. Hemlig övervakning får användas om någon är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader samt för vissa andra särskilt angivna brott (27 kap. 19 § tredje stycket och 20 § första stycket RB). Hemlig övervakning får även användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 § andra stycket RB). Hemlig övervakning får då endast användas vid förundersökning om brott som kan föranleda hemlig avlyssning (27 kap. 19 § fjärde stycket RB). Det innebär att det som huvudregel krävs antingen ett brott med två års fängelse som

¹ Se bl.a. 27 kap. 33 § rättegångsbalken och 14 b § förundersökningskungörelsen (1947:948).

minimistraff eller ett brott med ett straffvärde som överstiger två års fängelse (den s.k. straffvärdeventilen). Straffvärdeventilen är knuten till det enskilda brottets straffvärde.²

Hemlig övervakning som riktas mot någon som är skäligen misstänkt får endast avse ett telefonnummer eller annan adress som under den tid tillståndet avser innehas eller har innehaft av den misstänkte eller kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte (27 kap. 20 § första stycket 1 RB). Övervakningen får också avse ett telefonnummer eller en annan adress som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta (27 kap. 20 § första stycket 2 RB). Vid hemlig övervakning för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet finns ingen begränsning angående mot vem tvångsåtgärden får riktas.

2.2. Underrättelse till enskild

Bestämmelser om underrättelse till enskild om användning av hemliga tvångsmedel finns i 27 kap. 31–33 §§ RB. Syftet med bestämmelserna är att ge den som utsatts för ett hemligt tvångsmedel möjlighet att i efterhand bedöma vilket integritetsintrång som åtgärden har inneburit och att reagera mot vad han eller hon kan anse har varit en rättsstridig åtgärd.³

Utgångspunkten är att den som är eller har varit misstänkt för brott ska underrättas om hemliga tvångsmedel som han eller hon har utsatts för (27 kap. 31 § första stycket RB). En underrättelse om att hemliga tvångsmedel har använts ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades (27 kap. 31 § fjärde stycket RB). Det finns inte några formkrav för underrättelsen, men den ska innehålla uppgift om bl.a. vilket tvångsmedel som använts, när tvångsmedlet använts och vilken adress eller utrustning som åtgärden har avsett (27 kap. 32 § RB).

Det finns flera undantag från underrättelseskyldigheten. Ett viktigt undantag är att någon underrättelse inte behöver lämnas om det råder förundersökningssekretess eller viss annan sekretess för uppgifterna (27 kap. 33 § första stycket RB). Vidare behöver den som redan på annat sätt har fått del av eller tillgång till uppgifter om användning av hemliga tvångsmedel inte underrättas

² Se prop. 2002/03:74 s. 34. Sedan den 1 oktober 2023 finns det även en straffvärdeventil som gör det möjligt att beakta inte bara ett enskilt brotts straffvärde utan även, under vissa förutsättningar, en flerfaldig brottslighets samlade straffvärde vid bedömningen av om hemlig övervakning ska få användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet (se nuvarande lydelse av 27 kap. 19 b § andra stycket 2 RB).

³ Se prop. 2006/07:133 s. 30.

särskilt (27 kap. 31 § femte stycket RB). Undantaget har framför allt betydelse för det fall en misstänkt eller åtalad person får del av samtliga uppgifter som ska ingå i en underrättelse genom reglerna om rätt till insyn i förundersökningsmaterialet eller på annat sätt, t.ex. genom att han eller hon fått del av uppgifterna vid ett förhör.⁴

Om en enskild vid en första prövning inte kan underrättas på grund av sekretess ska underrättelsen skjutas upp till dess att sekretessen inte längre gäller. Har det på grund av sekretess inte kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades får underrättelsen underlåtas (27 kap. 33 § RB).⁵ I förarbetena till 27 kap. 33 § RB anges att åklagaren återkommande ska pröva om sekretess hindrar att underrättelse lämnas och att en slutlig prövning ska göras när ettårsfristen har löpt ut.⁶ Lagstiftaren har förutsatt att det i varje enskilt fall görs en noggrann prövning av om den enskilde ska underrättas om tvångsmedelsanvändningen eller inte. Det ska dessutom i efterhand vara möjligt att kontrollera om det har varit korrekt att inte underrätta den enskilde.⁷

Det är den åklagare som är eller har varit förundersökningsledare som ansvarar för att underrättelseskyldigheten iakttas. Om den åklagaren inte kan fullgöra underrättelseskyldigheten, ska skyldigheten i stället fullgöras av en annan åklagare (14 b § förundersökningskungörelsen [1947:948]).

2.3. Uppgift om användning av hemliga tvångsmedel när åtal väcks

Bestämmelser om den misstänktes och åtalades rätt till insyn i förundersökningen finns i 23 kap. RB. I samband med s.k. slutdelgivning har den misstänkte rätt att ta del av det som förekommit vid förundersökningen. Något åtal får inte beslutas innan detta har skett (23 kap. 18 a § RB). Nämnden har tidigare uttalat att rätten till insyn innebär att den misstänkte senast när åtal beslutas har en ovillkorlig rätt att få ta del av uppgiften att ett hemligt tvångsmedel använts under utredningen av den gärning för vilken åtal väckts.⁸

⁴ Se prop. 2006/07:133 s. 84.

⁵ Sedan den 1 juli 2024 ska den slutliga prövningen göras inom ett år och sex månader från det att tvångsmedelsanvändningen avslutades. Då ska en underrättelse bara lämnas om sekretess inte längre gäller och om det kan ske utan men för utredningen (se nuvarande 27 kap. 33 § andra stycket RB).

⁶ Se prop. 2006/07:133 s. 86.

⁷ Se prop. 2006/07:133 s. 44.

⁸ Se bl.a. nämndens uttalande den 13 oktober 2016 "Åtalads rätt till partsinsyn såvitt avser uppgift om användning av hemligt tvångsmedel" (dnr 92-2015).

2.4. Dokumentation

Enligt Åklagarmyndighetens föreskrifter om diarieföring (ÅFS 2005:19) ska uppgifter om hemliga tvångsmedel registreras i ett tvångsmedelsdiarium (3 §). Av föreskrifterna följer vidare att de uppgifter som krävs för att kunna följa handläggningen av ett ärende ska registreras i diariet (6 §).⁹

2.5. Förstöring av material

Reglerna om bevarande och förstöring av upptagningar och uppteckningar (material) från hemliga tvångsmedel finns i 27 kap. 24 § RB. Enligt paragrafen ska material som är av betydelse från brottsutredningssynpunkt bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet avgjorts slutligt. Materialet ska därefter förstöras.¹⁰

Genom reglerna om förstöring ska det säkerställas att material från hemliga tvångsmedel inte bevaras i större utsträckning eller under längre tid än nödvändigt. Nämnden har tidigare uttalat att, i de ärenden det inte finns särskilda omständigheter som motiverar att ett beslut om förstöring dröjer, en tidsutdräkt på två månader innebär att beslutet om förstöring inte har fattats med erforderlig skyndsamhet.¹¹ I Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning anges att den åklagare som är eller har varit förundersökningsledare är den som har förstöringsskyldighet och ansvarar för att materialet förstörs.¹²

3. Nämndens iakttagelser och bedömningar

3.1. Bristfälliga ansökningar om hemlig övervakning

3.1.1 Angivande av brott som inte kan ligga till grund för tvångsmedelsanvändningen

I ärendet har åklagaren fyra gånger ansökt om hemlig övervakning. Som grund för ansökningarna har brotten föregivande av allmän ställning och grovt bedrägeri angetts. Rättens tillstånd till hemlig övervakning har endast omfattat grovt bedrägeri. För grovt bedrägeri är det lägsta föreskrivna straffet

⁹ Sedan den 1 oktober 2023 finns ett lagstadgat dokumentationskrav i 27 kap. 35 § RB som innebär att beslut och åtgärder som rör hemliga tvångsmedel enligt 27 kap. RB ska dokumenteras.

¹⁰ Den 1 oktober 2023 togs möjligheten att förstöra material som saknar betydelse från brottsutredningssynpunkt bort. Det innebär att material från hemliga tvångsmedel under en förundersökning enligt gällande rätt ska bevaras till dess att de förundersökningar där materialet använts har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väcks, målet eller målen har avgjorts slutligt. Endast om den misstänkte medger det får materialet förstöras innan dess.

¹¹ Se nämndens uttalande den 28 mars 2019 "Hanteringen av hemliga tvångsmedel vid åklagarkammaren i Helsingborg" (dnr 49-2018).

¹² Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning 2022:25, Hemliga tvångsmedel – hanteringen i vissa avseenden (augusti 2022), s. 41.

fängelse i sex månader (9 kap. 3 § brottsbalken). Straffskalan för föregivande av allmän ställning är böter eller fängelse i högst sex månader (17 kap. 15 § brottsbalken).

Mot bakgrund av att föregivande av allmän ställning inte är ett så allvarligt brott att det kan föranleda hemlig övervakning har åklagaren uppmanats att yttra sig över anledningen till att brottet har angetts i ansökningarna. Åklagaren har uppgett att den misstänkta brottsligheten avsåg grova bedrägerier medelst föregivande av allmän ställning och att det var viktigt att detta var klart för tingsrätten då det hade betydelse för brottets svårhetsgrad.

Som nämnden tidigare har uttalat ansvarar åklagaren för att varje brott som anges i en ansökan om hemliga tvångsmedel är tillståndsgrundande.¹³ Föregivande av allmän ställning borde således inte ha angetts som grund för ansökningarna. Omständigheter som har betydelse för bedömningen av brottets svårhetsgrad bör i stället framgå av underlaget till ansökan. Nämnden är därför kritisk till utformningen av ansökningarna.

3.1.2 Otydlig ansökan som saknat laglig grund

I en av ansökningarna om hemlig övervakning som nyss redovisats anges att åtgärden riktar sig mot en av de två misstänkta i ärendet. Av underlaget till ansökan framgår emellertid att det är oklart vem som använder det aktuella mobiltelefonnumret, att telefonen med stor säkerhet kan identifieras som ytterligare en "brottstelefon" och att det inte kan uteslutas att det finns en tredje gärningsperson. I underlaget anges även att en av "brottstelefonerna" som använts av de misstänkta i ärendet har varit i kontakt med det aktuella telefonnumret.

Mot bakgrund av vad som framgår av ansökan och underlaget har nämnden frågat åklagaren vad åtgärden syftat till och vem den riktat sig mot samt varför detta inte tydligt har framgått av ansökan. Åklagaren har uppgett i huvudsak följande. Syftet med tvångsmedelsåtgärden var att utreda om det fanns ytterligare en skäligen misstänkt person i påstådd brottslighet. Detta framgår tydligt av underlaget till ansökan. Ansökan gjordes med stöd av straffvärdeventilen och vid bedömningen beaktades att ett fall av liknande grovt bedrägeri i praxis bedömts ha ett straffvärde om åtminstone tio månaders fängelse. I det aktuella ärendet rörde det sig om seriebrottslighet med ett sammanlagt straffvärde om ett flertal år.

¹³ Se nämndens uttalande den 17 november 2020 "Handläggningen av ett tvångsmedelsärende vid åklagarkammaren i Umeå" (dnr 17-2020).

Nämnden konstaterar att uppgifterna i ansökan och underlaget till ansökan i viss del är motstridiga. Av handlingarna framgår det därför inte tydligt om åtgärden syftade till att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott (27 kap. 20 andra stycket RB) eller om ansökan avsåg teleadresser som det fanns synnerlig anledning att anta att någon av de misstänkta hade kontaktat (27 kap. 20 första stycket 2 RB). Med andra ord framgår det inte av handlingarna i ärendet på vilken rättslig grund som ansökan har vilat, vilket är en brist.

När det sedan kommer till åklagarens tillämpning av straffvärdeventilen vill nämnden framhålla följande. Ansökan har enligt åklagaren gjorts i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas, vilket vid tidpunkten för ansökan innebar att det – med tillämpning av straffvärdeventilen – krävdes att det tillståndsgrundade brottet kunde antas ha ett straffvärde som överstiger två års fängelse. Straffvärdeventilen gällde alltså endast för enstaka brott. Åklagarens hänvisning till straffvärdet för den samlade brottsligheten visar följaktligen på en felaktig tillämpning av straffvärdeventilen. Det innebär att ansökan saknat stöd i lag. Det kan i sammanhanget också anmärkas att åklagaren hänvisat till att det i det aktuella ärendet rörde sig om seriebrottslighet trots att det enligt underlaget till ansökan rörde sig om *ett* gärningstillfälle.

Sammanfattningsvis visar de uppgifter som lämnats av åklagaren på såväl slarv som bristande kunskap om de rättsliga förutsättningarna för tvångsmedelsanvändningen. Åklagarens hantering förtjänar därför kritik.

3.2. Oklarheter i samband med överlämnande av förundersökning

I remissvar till nämnden har åklagaren upplyst om att förundersökningen, i vilken den aktuella tvångsmedelsanvändningen förekom, under ärendets gång har överlämnats till en annan åklagarkammare. Att förundersökningen överlämnats framgår dock inte av handlingarna i tvångsmedelsärendet.

Efter fråga från nämnden har vice chefsåklagaren uppgett att förundersökningen överlämnades till den andra kammaren i juni 2023, vilket var en månad efter det att åtal väcktes i ärendet. Denna uppgift motsägs av berörd åklagare som i sina svar till nämnden upprepade gånger har hänvisat till att han inte handlade tvångsmedelsärendet när åtalet väcktes, utan att förundersökningen då leddes av åklagare vid en annan åklagarkammare. Utifrån de svar som lämnats av Göteborgs åklagarkammare har det således inte gått att klarlägga när förundersökningen överlämnades till den andra åklagarkammaren.

Som nämnden återkommer till har åklagare vid Göteborgs åklagarkammare – i tiden efter det att förundersökningen enligt såväl åklagaren som vice chefsåklagaren hade överlämnats till en annan åklagarkammare – i tvångsmedelsärendet fattat beslut i frågor om underrättelse till enskilda och förstöring av material.

På fråga varför mottagande åklagare i det nu aktuella ärendet inte har tagit över den fortsatta hanteringen av tvångsmedelsärendet har vice chefsåklagaren svarat följande.

Kan ej svara på detta, det åvilar mottagande åklagare att ansvara för hanteringen av de hemliga tvångsmedlen.

Varken åklagaren eller kammarens ledning har alltså kunnat ange varför beslut om underrättelse och förstöring har hanterats vid Göteborgs åklagarkammare.

Nämnden har vidare frågat kammarens ledning vilka rutiner kammaren har i de fall där förundersökningen överlämnas till en annan åklagarkammare. Vice chefsåklagaren har svarat följande.

När överlämnande eller delning av hemliga tvångsmedel sker, ingår det att mottagaren erinras om ansvaret för redovisningen av de aktuella hemliga tvångsmedlen.

Innebörden av den redovisade rutinen är enligt nämnden svårförståelig.

Nämnden har, med anledning av de otydliga svaren från Göteborgs åklagarkammare, kontaktat den åklagare som ledde förundersökningen efter överlämnandet. Efter det har nämnden kunnat konstatera att förundersökningen överlämnades innan åtal väcktes. Den övertagande åklagaren har dock inte kunnat lämna några uppgifter om eventuell ansvarsfördelning eller hantering kopplad till ärendet om hemliga tvångsmedel.

Som nämnden återkommer till har hanteringen vid kammaren och avsaknad av dokumentation om överlämnandet av förundersökningen medfört att det inte gått att klarlägga hur ansvarsfördelningen mellan kamrarna sett ut. Detta är en brist som, tillsammans med kammarens knapphändiga remissvar, påtagligt har försvårat nämndens granskning.

3.3. Bristfällig hantering av underrättelser till enskilda

Enligt uppgift från åklagarkammaren väcktes åtal mot de båda misstänkta i maj 2023. Av handlingarna i ärendet framgår att underlag från Polismyndigheten gällande frågan om sekretess hindrar att aktuella personer underrättas om användningen av hemliga tvångsmedel i ärendet begärdes i juli 2023.

Beträffande en av de enskilda (enskild nr 1) upprättades det, efter svar från Polismyndigheten, i åklagarens namn en tjänsteanteckning i vilken det angavs att enskild nr 1 informerats om användningen av hemliga tvångsmedel i samband med slutunderrättelsen av förundersökningen i april 2023. Varken av tjänsteanteckningen eller någon annan dokumentation i ärendet framgår huruvida enskild nr 1 då fick del av alla uppgifter som en underrättelse enligt lag ska innehålla.

Beträffande den andre enskilde (enskild nr 2) beslutade åklagaren, efter svar från Polismyndigheten, vid tre tillfällen att skjuta upp underrättelsen med hänvisning till sekretess. En annan åklagare vid kammaren övertog därefter handläggningen av tvångsmedelsärendet och beslutade att underlåta att underrätta enskild nr 2 om användningen av hemliga tvångsmedel. Såvitt framgår av handlingarna i tvångsmedelsärendet har enskild nr 2 således inte underrättats alls om förekomsten av hemliga tvångsmedel.

När en förundersökning, i vilken hemliga tvångsmedel har förekommit, flyttas för att handläggas vid en annan åklagarkammare gäller normalt att den nya åklagaren övertar underrättelseskyldigheten.¹⁴ Som angetts ovan finns i det aktuella tvångsmedelsärendet ingen dokumentation om att skyldigheten att underrätta de enskilda om tvångsmedelsanvändningen har övertagits av den andra åklagarkammaren. I stället står det klart att åklagare vid Göteborgs åklagarkammare har vidtagit åtgärder kopplade till hanteringen av underrättelser i tvångsmedelsärendet. Nedan redovisas nämndens synpunkter på bl.a. den hanteringen.

3.3.1 Oklarhet gällande information om hemliga tvångsmedel

Angående hanteringen av underrättelse till enskild nr 1 har nämnden frågat åklagaren om den enskilde har informerats om bl.a. vilken tidsperiod som användningen av hemliga tvångsmedel avsett. Åklagaren har i svar till nämnden uppgett att ledningen av förundersökningen vid tidpunkten var övertagen av åklagare vid en annan åklagarkammare, att han själv inte har upprättat tjänsteanteckningen då han var på semester under perioden och att han därför inte kan svara på nämndens frågor om underrättelsen till den enskilde eller om innehållet i tjänsteanteckningen.

På följdfråga varför begäran till Polismyndigheten och tjänsteanteckningen upprättats i åklagarens namn har vice chefsåklagaren uppgett följande. Berörd åklagare hade innan sin semester gett en administratör i uppdrag att inhämta

¹⁴ Jfr Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning 2022:25, Hemliga tvångsmedel – hanteringen i vissa avseenden (augusti 2022), s. 63.

sekretessunderlag från Polismyndigheten. Tjänsteanteckningen om fullgjord underrättelseprövning upprättades sedan i åklagarens namn av administratören efter det att Polismyndigheten meddelat att den enskilde hade underrättats. Detta gjordes enligt gällande rutiner på kammaren.

Nämnden konstaterar att underlaget inför bedömningen av om sekretess hindrar en underrättelse begärdes två månader efter det att åtal hade väckts och således efter det att den enskildes ovillkorliga rätt att få del av uppgift om att hemliga tvångsmedel använts hade inträtt. Det är visserligen positivt att den enskilde i rätt tid har fått information om användningen av hemliga tvångsmedel. Åklagaren synes dock inte ha varit medveten om detta innan uppgifterna inkom från Polismyndigheten.

Nämnden vill understryka att det är åklagaren som ansvarar för att underrättelseskyldigheten fullgörs, oavsett vilket administrativt stöd åklagaren får vid hanteringen. Det är således en brist att åklagaren inte gjorde någon egen bedömning av om informationen till den enskilde var fullständig. Enligt nämnden är det vidare anmärkningsvärt att åklagaren, trots fråga om det, inte ens inom ramen för nämndens granskning har bemödat sig om att kontrollera vilken information som ingick i slutdelgivningen av förundersökningen. Förhållningssättet visar på likgiltighet både inför frågan om den enskilde har fått del av den information som denne har rätt till enligt lag och inför nämndens tillsyn.

3.3.2 Underlåten underrättelse om hemliga tvångsmedel trots att åtal väckts

Angående hanteringen av underrättelseprövningen gällande enskild nr 2 har den åklagare som vid tre tillfällen beslutade att skjuta upp underrättelsen uppgett i remissvar att han inte kan svara på frågor om underrättelseprövningen avseende den enskilde eftersom han inte handlade tvångsmedelsärendet vid tillfället.

Den åklagare som beslutade att underlåta att underrätta den enskilde om användningen av hemliga tvångsmedel har uppgett att beslutet grundades på tidigare åklagares bedömningar att skjuta upp underrättelsen och Polismyndighetens upplysningar i frågan om det fanns förutsättningar att underrätta den enskilde. Han har vidare uppgett att han inte har någon kännedom om hur den enskildes rätt till insyn i utredningen har tillgodosetts eftersom han inte handlade tvångsmedelsärendet vid åtalets väckande.

På en upprepad fråga hur den enskildes rätt till insyn i brottsutredningen har tillgodosetts har vice chefsåklagaren hänvisat till åklagarnas svar enligt ovan. Vice chefsåklagaren har även uppgett att ansvaret för hanteringen av de

hemliga tvångsmedlen har övergått till den åklagare som övertog förundersökningen och att kammaren inte kan svara på varför beslutet att underlåta att underrätta den enskilde ändå har hanterats vid den egna kammaren.

Enligt nämnden har den hantering av frågan om underrättelse som faktiskt skedde vid Göteborgs åklagarkammare varit bristfällig. I ärendet är det klarlagt att åtal väcktes mot den enskilde i maj 2023. Att i tiden därefter inledningsvis skjuta upp underrättelsen och sedan besluta att underlåta att underrätta den enskilde visar enligt nämnden på bristande noggrannhet och bristfällig kunskap om den rättsliga regleringen. Syftet med att en misstänkt person i samband med den s.k. slutdelgivningen ska informeras om att hemliga tvångsmedel har använts, är att han eller hon ska ges en möjlighet att själv bedöma om det finns oredovisade uppgifter som skulle kunna vara till fördel för honom eller henne i en kommande rättegång. Om den enskilde inte har informerats om användningen av hemliga tvångsmedel är det således en mycket allvarlig brist.

För att bringa klarhet i förhållandena har nämnden begärt in aktuellt förundersökningsprotokoll från domstolen. Protokollet innehåller uppgift om att ett telefonnummer som tillhör enskild nr 2 har varit föremål för hemlig övervakning. Det framgår även att enskild nr 2 har underrättats om innehållet i förundersökningsprotokollet.

Efter utredningsåtgärderna från nämndens sida står det alltså klart att den enskilde fått del av i vart fall vissa uppgifter om tvångsmedelsanvändningen. Att informationen inte har dokumenterats i tvångsmedelsärendet är en brist. I linje med vad nämnden uttalat ovan är det anmärkningsvärt att varken de åklagare som vidtagit handläggningsåtgärder eller kammarens ledning, trots upprepade frågor från nämnden, har bemödat sig om att kontrollera om den enskildes ovillkorliga rätt till insyn har tillgodosetts. Förhållningssättet visar på likgiltighet inför såväl den enskildes rättigheter som nämndens tillsyn.

3.4. Sen förstöring av material

Enligt uppgift från åklagarkammaren avgjordes ärendet slutligt i augusti 2023 genom att domen i målet fick laga kraft. En åklagare vid Göteborgs åklagarkammare fattade beslut om förstöring av materialet från den hemliga övervakningen i juni 2024, det vill säga drygt tio månader senare.

Nämnden har ställt frågor om anledningen till dröjsmålet. Den åklagare som enligt notering i diariet handlade tvångsmedelsärendet vid tidpunkten då domen fick laga kraft har uppgett att han inte längre handlade tvångsmedelsärendet och att svar i stället torde finnas vid den åklagarkammare som övertog

förundersökningen. Den åklagare som beslutade om förstöring av materialet i tvångsmedelsärendet har uppgett att beslutet fattades inom en månad från beslutet att underlåta att underrätta en av de enskilda (enskild nr 2) om användningen av hemliga tvångsmedel.

I ärendet har det inte presenterats någon dokumentation om att ansvaret för förstöring överlämnats till den kammare som övertog förundersökningen. Mot bakgrund av detta och då beslut om förstöring faktiskt har fattats vid Göteborgs åklagarkammare utgår nämnden från att ansvaret för förstöring inte övergått till den andra kammaren.

Nämnden konstaterar att beslutet om förstöring har fattats för sent. Den beslutande åklagarens förklaring, att förstöringsbeslutet har fattats inom en månad från beslutet om att underlåta att underrätta en av de enskilda om användningen av hemliga tvångsmedel, är inte en omständighet som motiverar dröjsmålet. I stället visar svaret på bristande kunskap om den rättsliga regleringen. Hanteringen förtjänar kritik.

3.5. Avslutande synpunkter

Nämndens granskning har visat på flera brister i åklagarkammarens handläggning av det aktuella tvångsmedelsärendet. Bland annat har delar av hanteringen präglats av bristande kunskap om den rättsliga regleringen om hemliga tvångsmedel. I ärendet har vidare oklar ansvarsfördelning efter det att förundersökningen överlämnats försvårat nämndens granskning.

Nämndens granskning har dessutom försvårats genom att för tillsynen betydelsefulla frågor inte kunnat besvaras. Nämnden vill därför betona att de myndigheter som nämnden har tillsyn över är skyldiga att lämna begärda uppgifter även om det förutsätter efterforskning från myndigheternas sida.¹⁵ I ärendet har nämndens frågor besvarats kortfattat och i flera fall genom hänvisning till att åklagaren inte har handlagt tvångsmedelsärendet. Det gäller även i fall där åklagaren de facto har vidtagit handläggningsåtgärder i ärendet vid tidpunkten som frågan avser. Enligt nämnden har svaren i dessa delar präglats av en häpnadsväckande nonchalans, något som bl.a. har försvårat nämndens möjligheter att kontrollera en för enskilda viktig rättssäkerhetsgaranti. Nämnden ska, på grund av bristfälliga remissvar, inte behöva hämta in ytterligare uppgifter från en annan kammare eller begära in förundersökningsprotokoll från en domstol för att kontrollera om en åtalad har informerats om användningen av hemliga tvångsmedel. Nämnden, som är

¹⁵ Se prop. 2006/07:133 s. 81–82.

mycket kritisk till hur åklagarkammaren hanterat tillsynsärendet, förutsätter att kammaren har ett annat förhållningssätt vid framtida granskningar.

Med anledning av den kritik som nämnden framför finns det anledning att fästa riksåklagarens uppmärksamhet på kammarens hantering.

Vad som i övrigt framkommit vid granskningen ger inte anledning till något uttalande från nämndens sida.

4. Beslut

Med detta uttalande avslutas ärendet.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

Gunnel Lindberg

I avgörandet har deltagit: Gunnel Lindberg (ordförande), Eva Melander Tell, Anti Avsan, Charlotta Bjälkebring Carlsson, Anna Ekström, Matheus Enholm, Jon Karlfeldt, Helene Odenjung och Per Schöldberg (enhälligt).

Föredragande: Olivia Lindberg

Expedition till:

Göteborgs åklagarkammare

Åklagarmyndigheten, tillsynsavdelningen